

Ihor Shevchenko. *Ukraine between East and West: Essays on Cultural History to the Early Eighteenth Century.* — Edmonton-Toronto, 1996.

Ім'я автора дослідження, що пропонується увазі читачів, — професора кафедри візантійської історії та літератури Dumbarton Oaks при Гарвардському університеті Ігоря Шевченка, не потребує чийогось представлення. Голова Міжнародного товариства візантійських студій, редактор-засновник журналу "Harvard Ukrainian Studies", член багатьох наукових товариств та академій, він є знаним фахівцем у галузі візантійської та східноєвропейської історії. Поява кожної нової його праці є важливою подією в науковому житті. Не стала винятком у цьому відношенні й опублікована 1996 року Центром досліджень історії України ім. Петра Яцика при Канадському інституті українських студій його монографія "Україна між Сходом і Заходом: нариси культурної історії до початку XVIII ст."

Книгу складають дванадцять статей, які об'ємно і повно розкривають шляхи розвитку української культури під впливом як Візантійської імперії, так і Західної Європи епохи середньовіччя та ранньомодерного історичного періоду. Більшість статей збірника, хоч і публікувалися раніше, в основі своїй зазнали авторської переробки. Видання доповнюють вміщені у додатку 12 хронологічних таблиць візантійських імператорів та патріархів, князів київських, галицько-волинських, владимиристо-суздальських і московських, польських королів та українських гетьманів тощо.

Значна увага в книзі відводиться висвітленню історії становлення візантійсько-слов'янських культурних взаємозв'язків при порушенні широкого кола проблем конфесійно-ідеологічної та цивілізаційно-політичної тематики. Візантія принесла в Київську Русь християнство і високорозвинуті літературу та мистецтво, які в свою чергу сприяли розвитку культури Русі-України на місцевому ґрунті.

Процес поширення християнства на Русі-Україні був складним і довготривалим. Автор розкриває його зміст через характеристику місійної діяльності Візантії та підпорядкованих їй локально-національних релігійних монофізитських центрів. Внаслідок християнізації Київської Русі її володарі-князі увійшли до символічної *familia regis*, а населення країни — до східнохристиянської ойкумени. У книзі детально простежується вплив Візантії на формування політичної ідеології та світогляду слов'янської середньовічної еліти.

Цінними також є спостереження дослідника про характер й особливості боротьби владими́ро-суздальських князів за київську ідеологічну спадщину. Розпочавшись у церковно-релігійній (еклектичній) сфері, це суперництво мало далекосяжні наслідки, що відбулися на шляхах подальшого політичного й культурно-історичного розвитку України і Росії й визначали їхні відмінності.

В другій частині книги автор простежує вплив Ренесансу, Реформації і Контрреформації на українську культуру. В статтях цього тематичного блоку проникливо відтворюється інтелектуальна атмосфера тієї епохи та світогляд української політичної і церковної еліти, зокрема Петра Могили. Останній ввів елементи західного богослов'я у свої праці, що сприяло їхньому розповсюдженню у східнохристиянському світі, кращому пізнанню одне одного різними конфесіями. Книжка завершується роздумами автора про поєднання візантійських і західних впливів з киево-руською культурною спадщиною, наслідком якого було створення своєрідної української культурної ідентичності.

Український переклад книжки вже готується у видавництві Львівської богословської академії. А тим часом, з люб'язного дозволу ректора Академії Бориса Гудзяка, читачі "Духу і Літери" мають змогу ознайомитися з перекладом ключової статті, яка, власне, й дала назву всій книзі Ігоря Шевченка.

Володимир Ричка

Marie-José Mondzain. Image, icône, économie.

Le sources byzantines de l'imaginaire contemporain. — Editions du Seuil, Paris, 1996. — 300p.

Досить пригадати якої ваги у наш час набули засоби масової інформації, щоб зрозуміти, що образ уже став нашою долею. Але чи знаємо ми, звідки взялася ця доля? Книга Марі-Жозе Монзен "Образ, ікона, економія (Візантійські витоки сучасної образності)" веде нас до самих витоків сучасної образності, до часів візантійського іконоборства VIII-IX віків. Цей історичний вибух, який офіційно завершився у 843 році, змусив Церкву створити філософську доктрину невидимого образу, яка звільнила її від будь-якої підозри в ідолопоклонстві. Вона засновує нову стратегію, що ґрунтується на ідеї видимої ікони. У такий спосіб церква набуває світської влади. Цей механізм підтверджується важливим і напрочуд сучасним поняттям економії.

В книзі немає нео-спіритуалістичного тону в дусі "усе-в-іконі", широко розповсюдженого, коли йдеться про мистецтво, образ Бога, образ іншого чи нове обличчя слов'янського